

політичних лідерів і точно знають, що варто змінити політикам для того, щоб вони краще сприймалися людьми. Перспективним убачасмо дослідження ген-

дерного аспекту формування іміджу політичного лідера як ознаку реального входження українських жінок у політику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методика, практика / В. М. Бебик. – К.: МАУП, 2000. – 384 с.
2. Брегеда А. Ю. Основи політології: навчальний посібник / А. Ю. Брегеда. – К.: КНЕУ, 2000. – 312 с.
3. Горбатенко В. Десять уроків політичного лідерства для пострадянських керівників / В. Горбатенко // Політичний менеджмент. – 2006. – Спецвипуск. – С. 48-

- 63.
4. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти та лідери / Б. Кухта, Н. Теплоухова. – Львів: Кальварія, 1996. – 224 с.
5. Фромм Э. Авторитарная личность / Э. Фромм // Психология и психоанализ власти. Хрестоматия. Т 2. / Под. ред. Райгородского Д. Я. – Самара: Изд. Дом «Бахрах», 1999. – С. 276 – 299.

И. Я. Грынык

ФОРМИРОВАНИЕ ИМИДЖА ПОЛИТИЧЕСКОГО ЛИДЕРА У СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

В статье освещаются вопросы формирования имиджа политического лидера в Украине. В работе описаны концепции формирования имиджа политического лидера. Раскрыты различные подходы к трактовке понятий «политический имидж», «политический лидер». Определены эффективные принципы создания имиджа современного политика. Представлены результаты исследования особенностей восприятия имиджа политического лидера в студенческой молодежи. Определено предметное поле проведенного исследования, которое открывает новые возможности для углубления изучения феномена «политического имиджа».

Ключевые слова: имидж, политический имидж, лидер, политический лидер, харизматичный лидер.

I. Ya. Hrynyk

FORMATION OF POLITICAL LEADER'S IMAGE AMONG STUDENTS

The article highlights the issues of political leader's image formation in Ukraine. The paper describes the concept of political leader image formation. Different approaches to the interpretation of the terms "political image", "political leader" have been revealed. Effective principles of creating an image of modern politician have been defined. The results of the study of political leader image perception among students have been presented. The subject matter of the research which opens new possibilities for deeper study of the phenomenon "political image" has been determined in the article. The investigation defined that students cannot create an image of an ideal politician of Ukraine, but they notice all negative traits of political leaders and know exactly what should the politicians change to be perceived by people in a proper way.

Keywords: image, political leader's image, leader, political leader, charismatic leader.

Подано до редакції 30.05.2013

УДК: 159.9

О. В. Грицук

ПРОБЛЕМА ЗВ'ЯЗКУ КОГНІТИВНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ СТУДЕНТІВ

У статті розглянуто роль та взаємозв'язок між когнітивними процесами та емоційними станами студентів. Зауважено, що емоції виконують особливу роль у формуванні усвідомленої мети навчальної діяльності. Доведено, що психічне відбиття складає єдність двох компонентів – інтелектуального і емоційного.

Ключові слова: емоційна сфера, когнітивна сфера, емоційний вибір, когнітивна схема, паттерн.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Життєвий шлях людини формується і розвивається у процесі безперервного становлення, емоційна сфера є частиною, що входить в усі психічні процеси людини. За І. С. Коном, юнацький вік характеризується великою диференційованістю емоційних реакцій та способів вираження емоційних станів, а також підвищенням самоконтролю та саморегуляції. Емоційні настрої юнаків відрізняються стійкістю та

усвідомленістю.

Емоції відіграють важливу роль у навчальній діяльності студентів. Для них характерні велика інтенсивність (особливо інтелектуальних почуттів), різноманітність, переходи від однієї модальності до іншої, прискорення формування вищих почуттів. Емоційні стани впливають на протікання психічних процесів і виявлення властивостей особистості студентів. Закріплюючись у діяльності, вони можуть стати рисами особистості.

Емоції виконують особливу роль у формуванні усвідомленої студентами мети навчальної діяльності. Емоційне відбиття дійсності орієнтує їх у відношеннях з оточуючим світом. Через органічний зв'язок з інтелектуальною стороною процесу відбиття дійсності, емоції, виділяючи предмет потреби, сприяють його усвідомленій інтелектуальній оцінці у якості можливої мети. Пережиті емоції залишають свій відбиток на когнітивних здібностях студентів. Вони не просто реагують на подразники навколишнього середовища, а пізнають їх через власні відчуття і сприйняття, орієнтуючись на значення цих подразників для себе самих, відчувачи при цьому задоволення або незадоволення, а це, у свою чергу, визначає подальші дії юнаків. Психічне відбиття складає єдність двох компонентів – знання і ставлення, інтелектуального і емоційного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психології можна виділити два основні підходи до розуміння співвідношення когнітивної та емоційної сфер людини студентського віку. Представники першого підходу (Р. Зайонц, Г. Левенталь) вважають, що поведінковий механізм складається з двох паралельних систем, що одночасно активізуються: когнітивної й емоційної. Існує деяка ступінь незалежності між емоційною і когнітивною переробкою інформації. Так, Р. Зайонц вважає, що емоційна та когнітивна сфери є самостійними, при цьому емоції первинні по відношенню до когніцій. У процесі пізнання емоції виконують функцію оцінювання об'єкту. На думку Г. Левентала, емоційні стани можуть бути інтерпретовані як форма значення, оскільки вони значущі для індивідуального досвіду і виражають його. Таким чином, емоції є формою когніцій.

Ще один підхід запропонований дослідниками, які розглядають проблему включення емоцій у пізнання шляхом обговорення конкретних проблем. Так, Б. Вайнер виділяє три «вимірювання» причин, що приписуються студентами у ситуаціях успіху і невдачі: локусу, стабільності та контрольованості. Він вважає, що когніції передують емоційним реакціям, а також їх визначають. Таким чином, проблема співвідношення емоційної та когнітивної сфер у сучасних дослідженнях остаточно ще не розв'язана.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – визначити, чи пов'язані між собою когнітивні процеси і емоційні стани студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вирішальним чинником для навчальної діяльності студентів є переробка інформації. Є. О. Клімов стверджував, що мислення починається з усвідомлення суперечності, невідповідності, з одного боку, очікуваного, а з іншого – протікання подій та процесів, що реально складаються. Перешкодою для такого усвідомлення є неправильне ставлення студентів до різних фактів появи суперечностей, неузгодженості у їх навчальній

діяльності.

За Л. Кемерон-Бендлером і М. Лебо, емоції визначаються не обставинами, а тим, що відбувається у психіці юнаків у зв'язку з цими обставинами. Те, що відбувається усередині особистості студентів – перцептивні й розумові процеси, що визначають їхні відчуття. Вже в елементарних актах пізнання виявляється афектна чутливість, емоційний тон відчуттів. Студенти можуть регулювати свої емоційні прояви, спираючись на інтелектуальні компоненти вольових дій. Психічне відбиття складає єдність двох компонентів – знань і ставлення, інтелектуального і емоційного.

На думку О. В. Лібіної, когнітивна оцінка будь-якої життєвої ситуації включає розумову активність, що залучає судження, розрізнення, вибір активності та базується на минулому досвіді студента. Вона є пізнавальною детермінантою емоцій, оскільки сфокусована на виявленні значущості події або чинника і бере участь в процесі переробки інформації. З метою створення єдиного підходу до вивчення успішних і неуспішних способів вирішення життєвих труднощів О. В. Лібіною була запропонована концепція співвідноючого інтелекту, під яким розуміється психологічна компетентність у вирішенні життєвих труднощів для успішного досягнення значущих цілей, створення сприятливих взаємостосунків з оточенням і підвищення психологічного благополуччя студентів.

Згідно з результатами досліджень П. К. Анохіна, інтелектуальній діяльності студентів властивий певний емоційний тонус, завдяки якому організм безперервно залишається у руслі оптимальних життєвих функцій. Емоційна інформація є одним з важливих аспектів цілісного інтелектуального процесу, який впливає на соціальну компетентність студента і його вибір способу поведінки у життєвих ситуаціях.

Згідно з Л. Кемерон-Бендлером і М. Лебо, знання структури емоцій дає можливість змінювати їх. Студент може створювати такі переживання, що призведуть його до бажаних емоцій. Він може змінювати одну емоцію на іншу і впливати як на якість переживань, так і на характер власної поведінки.

Для студентів важливий емоційний вибір. Справжній емоційний вибір означає наявність і застосування наступних здібностей: 1) розстановка – здатність реагувати на життєві ситуації сприятливими і практичними емоціями; 2) вираження – здатність обирати шляхи представлення емоцій; 3) використання – здатність використовувати неприємні емоції для створення практичних паттернів поведінки і приємних емоцій; 4) попередження – здатність уникнути переживання обтяжливих емоцій.

Якщо студент має емоційний вибір, він здатний використовувати свої неприємні емоційні стани для створення корисних паттернів поведінки. Замість того, щоб потребувати звільнення від неприємних відчуттів, юнак одержує вибір, що дозволяє сприймати їх

як вираження своїх переживань і враховувати зворотній зв'язок, що надається ними.

Зарубіжні дослідники [1] запропонували чотириетапну техніку, що дозволяє реконструювати емоційні стани відповідно до бажань студента. Вона складається з наступних етапів: 1) усвідомлення значущих компонентів, що лежать в основі небажаної емоції; 2) зміна якості цих компонентів; 3) оцінка того, чи призводить ця зміна до виникнення бажаної емоції; 4) продовження зміни значущих компонентів небажаної емоції, поки не буде досягнута бажана.

Когнітивно-психологічні чинники виконують важливу роль у динаміці емоційних процесів і станів студентів. Згідно з Л. Фестінгером, позитивне емоційне переживання виникає у них тоді, коли підтверджуються їхні очікування, а когнітивні уявлення втілюються у життя, тобто коли реальні результати діяльності відповідають запланованим. Негативні емоції виникають і посилюються, коли між очікуваними і реальними результатами діяльності є невідповідність, дисонанс. Вихід із стану когнітивного дисонансу може бути двояким: або змінити когнітивні очікування і плани таким чином, щоб вони відповідали реально одержаному результату, або спробувати одержати новий результат, який би узгоджувався з попередніми очікуваннями. Свідомі оцінки, які студент дає ситуаціям, розглядаються як емоціогенні чинники, що впливають на його емоційні переживання.

За Н. Л. Івановою і О. В. Конєвою, когнітивна й емоційна складові входять у структуру ідентичності особистості студента, що припускає усвідомлення ним себе як особистості. На думку С. Шехтера, емоції виникають на основі фізіологічного порушення і когнітивної оцінки. Певна подія або життєва ситуація викликає фізіологічне порушення, і студент має оцінити зміст цієї ситуації, що викликала ці порушення. Тип або якість емоцій залежить від того, як юнак оцінює її. Оцінка ситуації сприяє тому, що він дає назву своїм відчуттям, усвідомлює їх. М. Арнольд вважала, що емоція є функцією розуму, а розум - причиною або компонентом емоцій. Інтуїтивна оцінка ситуації викликає необхідність діяти, що переживається студентами як емоція, що може призвести до дії. Емоція виникає як результат послідовності подій: «сприйняття – оцінка – емоція».

Л. С. Виготський і С. Л. Рубінштейн визначали, що психічні процеси - це процеси не тільки пізнавальні, але й афективні, емоційно-вольові. Вони виражають не тільки знання про явища, але й ставлення до них. Мислення як психічний процес становить єдність інтелектуального і емоційного, а емоція – єдність емоційного й інтелектуального. Емоції не просто впливають на мислення, вони є його компонентом, проте думки авторів про конкретну роль емоцій в управлінні мисленням не співпадають. Згідно з точкою зору О. К. Тихомирова, емоції є каталізатором інтелектуального процесу студентів. Вони координу-

ють їх розумову діяльність, забезпечуючи її гнучкість, перебудову, корекцію, відмову від стереотипів, зміну актуальних установок.

А. Елліс стверджував, що мислення і емоції є одним цілим, оскільки мислення перетворюється на емоцію, а емоція стає думкою. Мислення і емоції приймають форму внутрішніх речень. Думку та емоцію складно розділити і виділити кожен з них у чистому вигляді. Емоції виконують особливу роль у формуванні усвідомлюваної студентом мети навчальної діяльності. Емоційне відбиття дійсності орієнтує його у відносинах з навколишнім світом. Емоції беруть участь у визначенні індивідом цілей діяльнісних актів. Через зв'язок з інтелектуальною стороною єдиного процесу відбиття емоції, виділяючи предмет потреби, сприяють її усвідомленій інтелектуальній оцінці у якості можливої мети.

Рефлексія як усвідомлення власних психічних процесів, станів, особистих якостей у процесі персонального розвитку є умовою розумної регуляції, саморегуляції діяльності студентів, взаємостосунків з іншими людьми, досягнення високих результатів у діяльності. О. Ю. Артем'єва вважає, що уявлення студента «упаковуються» в особливі структури. Вони представляють собою єдність відношення, функціонування і знання.

Структурним компонентом когнітивного досвіду є когнітивні схеми. За М. О. Холодною, когнітивна схема - це узагальнена і стереотипізована форма зберігання минулого досвіду відносно строго визначеної предметної області. Когнітивні схеми відповідають за прийом, збір і перетворення інформації відповідно до вимоги відтворення стійких типових характеристик того, що відбувається. Когнітивна схема характеризується наявністю афективно-оцінного компоненту, що зберігається всередині неї. Як тільки зустрічається об'єкт, який відповідає цій схемі, афективна оцінка оживає і думка, сформульована щодо цього об'єкту, набуває оцінного характеру [2].

Емоції вторгаються у функціонування когнітивної сфери психіки і нерозривно з нею пов'язані. Під час переживання емоційного стану когнітивна система студента функціонує в особливому модусі, переробляючи ту інформацію, що виявляється найважливішою на даний момент.

Емоційні стани впливають на протікання когнітивних процесів, істотно їх змінюючи. Емоції є необхідним елементом когнітивного функціонування. Вони виконують функцію регулювання діяльності, перериваючи дії, перемикаючи увагу з однієї дії на іншу. На думку К. Ізарда, емоційні стани організують діяльність студентів, оскільки конкретна емоція спонукає до конкретної активності. Усвідомлювати об'єкт означає репрезентувати його розуму. Будь-яка подія у свідомості породжується внаслідок репрезентаційних механізмів, за допомогою яких суб'єкт репродукує характеристики зовнішнього світу своєму «Я». За допомогою емотивних знаків вербалізуються

емоційні відносини до світу. Негативні емоційні стани можуть бути викликані порушеннями орієнтації у світі, тому послідовність «емоція-когнітивний процес-дія» позбавляється цілеспрямованості.

За Г. Кристал та Дж. Кристал, юнак у сильному емоційному збудженні, у стану стресу не випробовує когнітивний аспект емоції, він не усвідомлює значення відчуття або емоції, афекту. У нього немає адекватної здібності до рефлексивного самоусвідомлення, він не може усвідомити, що переживає «почуття», і визначити його. У нього порушена здатність використовувати емоції як сигнали, що виявляється у формі соматичних емоційних реакцій з мінімальною вербалізацією. Він не може диференціювати свої емоції, проявляє соматичні або дистресові реакції. У нього розвивається паттерн дис-

тресу, який студент відчуває через стан напруженості і занепокоєння, ангедонія. Достатньо погано виражена рефлексивна самосвідомість.

Якщо студент не може усвідомити свої емоційні стани, він не буде здатний диференціювати відчуття і емоції інших людей, не наповнюватиме певним значенням своє буття. Оскільки емоції і відчуття пов'язані з сприйняттям життєво важливого, вони мають вплив на екзистенцію. Отже, такий юнак не буде здатний знаходитися в екзистенціальному світі.

Висновки. 1. Емоційні стани обумовлюють динамічні характеристики пізнавальних процесів студентів. 2. Емоції організують мислення студентів та їх навчальну діяльність. 3. Мислення і відчуття – це дві екзистенціальні сутності, що складають одне ціле.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кэмерон-Бэндлер Л. Заложник эмоций. Как спасти вашу эмоциональную жизнь / Л. Кэмерон-Бэндлер, М. Лебо. – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2004. – 224 с.

2. Кузнецов М. А. Эмоційне вигорання вчителів: Основні закономірності динаміки / М. А. Кузнецов, О. В. Грицук. – Харків : ХНПУ, 2011. – 206 с.

О. В. Грицук

ПРОБЛЕМА ВЗАИМОСВЯЗИ КОГНИТИВНЫХ ПРОЦЕССОВ И ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ СОСТОЯНИЙ СТУДЕНТОВ

В статье рассматривается роль и взаимосвязь между когнитивными процессами и эмоциональными состояниями студентов. Замечено, что эмоции играют особую роль в формировании осознанной цели учебной деятельности. Доказано, что психическое отражение составляет единство двух компонентов – интеллектуального и эмоционального.

Ключевые слова: эмоциональная сфера, когнитивная сфера, эмоциональный выбор, когнитивная схема, паттерн.

О. V. Hrytsuk

THE PROBLEM OF INRELATION BETWEEN COGNITIVE PROCESSES AND EMOTIONAL STATES OF STUDENTS

The article deals with the role and relationship between cognitive processes and emotional states of students. It is remarked that emotions perform a special role in the formation of conscious purpose of training activities. It is shown that mental reflection is a unity of two components – the intellectual and emotional ones. It is also determined that emotional states define dynamic characteristics of cognitive processes of students. Emotions organize students' intellection and their studying activity. Emotions and feelings are related to perception of vitally important things, that is why they have an influence on the existence. Intellection (thinking) and perceptions are two existential essences that are combined into one unit.

Key words: emotional sphere, cognitive sphere, emotional choice, cognitive scheme, pattern.

Подано до редакції 18.05.2013